वर्द्धते तथा तथा स्किगादीन्याक्रामति। नात्र गृहणे निर्द्धेशक्रमनियमः। तथा शुक्रः स्रन्दते स्किगादिषु शिराकर्म्म करोतीत्यर्थः"।

गृध्राय पुं० गृध इवेति अन–अच् गौरा० ङीष् संज्ञायां चलम्। धूम्रपत्रा इत्यं वैद्यकम्।

गृध्री स्त्री कश्यपपत्न्याः सुताभेदे। "षट् सुताश्च महासत्त्वास्ताम्रायाः परिकीर्त्तिताः। काकी श्येनी च भासी च सुग्रीवी शुचिगृध्रिका। गृध्रिणी गृध्रिणां-स्तथा भासी भासान् गृध्रांश्च गृध्रपि" हरिव०३अ०।

गृभ न० गृह+वेदे हस्य भः। गृहे "न्यु भ्रियन्ते यशसो गृभादा" ऋ० ७।२२।२ गृभात् गृहात्" भा०

गृभि पु० गृह–कि सम्प्र० वेदे हस्य भः। गृहणे। "वनस्पतीनां गृभिरोषधीनाम्" अथ० १२।१।५७

गृभीत त्रि०गृह–क्त वेदे हस्य भः। गृहीते "रात्रिं गृ-भीतां सुखतो नयन्ति" ऋ०१।१६२।२ "गृभीतां गृहीताम्" भा० २गृहीतयत्ने च "यदि गृभीततातये" ऋ० ५।७४।४ "गृभीततातये गृहीतयत्नसन्तानाय" भा० क्वचित् आर्षेऽपि प्रयोगे लोके भः। "जयजय जहि-जामजितदोषगृभीतगुणाम्" भाग०१०।८७। ११ श्लो०।

गृष्टि स्त्री गृह्णाति सकृत् गर्भम् गृह–कर्त्तरि क्तिच् पृषो०। १सकृत्प्रसूतायां गवि। "गृष्टिः ससूव स्थविरं तवागाम्" ऋ०४।१८।१० "आपीनभारोद्वहनप्रयत्नात् गृष्टिर्गुरुत्वाद्वपुषो नरेन्द्रः" रघुः। "भजमानश्च चपलो गृष्टोः स प्रचचार ह" हरि०व०७अ०। जात्या सहाख्यं कर्म०। विशेषणत्वेऽपि परनिपातः गोगृष्टिः। इदन्तत्वात् वा ङीप्। "पृष्ठोहीनां गोवराणाञ्च तावदग्र्याः गृष्ट्योधेनवः सुव्रताश्च" भा० आनु० ९३ अ०। २सकृत्प्रसूतस्त्रीमात्रे अतएव गृष्टेर्गौमात्रपरत्वे "चतुष्पादो गार्भिण्याः" पा० सूत्रान्तरमारभ्य भद्वार्थेचि० गृष्टेरपत्यम् गृष्ट्यादि ढक्। गार्ष्टेय तदपत्ये पुंस्त्री। कर्मणि क्तिन्। ३वराहक्रान्तायाम् अमरः। ४वदरवृक्षे मेदि०। ५काश्मर्य्यां राजनि०। स्वार्थे क तत्रार्थे। सप्तपर्णारग्वधेत्याद्युपक्रमे "मधुकभूमिम्ब गृष्टिका इति समभागाः कल्कः" सुश्रुतः।

गृष्ट्यादि अपत्यार्थे ढक्प्रत्ययनिमित्ते पा०गणसूत्रोक्ते शब्द-गणे स च गणः "गृष्टि कृष्टि बलि कवि विश्रि कुद्रि अजवस्ति मित्रयु"। [गृष्टयाद्युः।

गृह गृहणे भ्वा० चु० आत्म०सक०सेट्। गृह्यते अत्र गृहत

गृह न० गृह्यते धर्मांचरणाय गृह–गेहार्थे क। इष्टका-मृत्तिकादिरचिते १गेहे। अर्द्धर्चादित्वादयमुभयलिङ्गः तत्र एकगृहे न० पुंलिङ्गस्तु बहुवचनान्त एव "तत्रा-गारं धनपतिगृहानुत्तरेणास्मदीयम्" मेघदू०। "लाजा-नताभ्योऽधिगृहं गृहिण्यः" "गृहाणि नीव्रैरिव तत्र रेजुः" "विप्रेषु भासा गृहदेहलीनाम्" गृहैर्विशालैरपि भूरिशालैः" माघः। चु०गृह–गृहणे कर्मणि अच्। २कलत्रे "न गृहं गृहमित्याहुर्गृहिणी गृहमुच्यते" इति स्मृतिः। ३नामनि शब्दर०४मेघादिभवने राशौ च। गेहनिर्माणप्रयोजनमाह वशिष्ठः "वास्तुस्नानं प्रवक्ष्यामि यदुक्तं ब्रह्मणा पुरा। ग्रामसद्मपुरादीनां निर्माणं वक्ष्यते मया"। भवि०पु० "गृहस्थस्य क्रियाः सर्वाः न सिध्यन्ति गृहं विना। अतस्तस्माद् गृहारम्भप्रवेश समयं ब्रुवे। परगेहे कृताः सर्वाः श्रौतस्मार्त्तादिकाः क्रियाः। निष्फला स्युर्यतस्तासामधीशः फलमश्नुते" तत्र ग्रामादिभेदे पुरुषभेदस्य शुभाशुभं राशिभेदेन द्वार-निवेशनञ्चोक्तम् "यद्वं द्वद्वहतेशदिङ्गतिमभौ ग्रामः शुभोनामभात्स्वं वर्गं द्विगुणं विधाय परवर्गाढ्यं गजैः शेषितम्। काकिण्यस्त्रनयोश्च तद्विवरतो यस्याधिकाः सोऽर्धदोऽथ द्वारं द्विजवैश्यशूद्रनृपराशीनां हितं पूर्वतः" सु० चि०। "व्यवहारप्रसिद्धं यद्ग्राम (नीलकण्ठः) इत्यादिकं तस्यावकहडचक्रानुसारेण यदनुराधादिकं नक्षत्रं ततो यद्वृश्चिकादिराशिः स्यात्तन्नामभमेव यस्मिन् ग्रामे नगरे वा वस्तुमिष्यते तस्य (चरणाद्रिः) इत्यादिकं यन्नाम तन्नाम्नातो यो राशिर्मीनादिस्तद्ग्रामभम् एवं नाम-भद्वयं ज्ञात्वा नामभात् पुरुषनामराशेः सकाशात् यद्वं यस्य ग्रामस्य भं राशिः यदा द्वितीयो नवमः पञ्चमः एका-दशस्त्रयोदशमश्च स्यात्तदासौ ग्रामः स्वस्य शुभो फलदाता स्यात् अन्यथा न भवतीत्यर्थः। यथा नीलकण्ठस्य वृ-श्चिकराशितः पञ्चमोमीनराशिरतस्तस्मात्रिर्नीलकण्ठस्य वासयोग्यः सन् शुभफलदो न वाराणस्यादिः। उक्तञ्च सङ्गीतमार्तण्डे "नामर्क्षात् द्विसुताङ्गदिग्भवगतो ग्रामः शुभोनाऽन्यथेति"। अत्र काकिण्यादौ नामराशिरेव ग्राह्यः। उक्तञ्च "काकिण्यां वर्गशुद्धौ च वादे द्यूते-स्वरोदये। मन्त्रे पुनर्भूवरणे नामराशेः प्रधानतेति" अथ ग्रामाद्यनोक्तसर्वत्रमधमर्णत्वं चाह स्वं वर्ग-मिति। वर्गास्तु "अकचटतपयशाः खगेशमार्जार सिंहशुनाम्। सर्पाखुमृगावीनां निजपञ्चमवैरिणामष्टौ"